

Przyszłość rolnictwa w UE

Our World 2019

Specyfika sektora rolnego

Podstawową i nieodłączną funkcją rolnictwa jest produkcja żywności. Działalność rolnicza generuje też liczne dobra i usługi innego typu np. kształtowanie krajobrazu rolniczego, kreowanie cennych ekosystemów rolniczych (np. łąk i pastwisk), zapewnienie odpowiedniej retencji wody. Inne pozaprodukcyjne funkcje nie są związane z samym faktem prowadzenia produkcji rolniczej, lecz w dużej mierze dotyczą specyfiki wsi i gospodarstw rolnych np. dbałość o dziedzictwo kulturowe, ochrona i wzbogacanie tradycji lokalnych, regionalnych, narodowych. Pozaprodukcyjne funkcje rolnictwa (łącznie z podstawową funkcją produkcyjną) wpisują się w dwie ważne koncepcje rozwojowe, jakimi są zrównoważony rozwój oraz wielofunkcyjny rozwój wsi i rolnictwa. Stąd też można wskazać na szeroką gamę funkcji i działań, które w sposób szczególny mogą być realizowane przez mniejsze, jak i większe gospodarstwa rolne.

Rolnictwo w przeciwieństwie do większości pozostałych sektorów gospodarki jest w ogromnym stopniu uzależnione od warunków pogodowych. Ponadto niekorzystne czynniki wpływające na niestabilność cen produktów rolnych oraz pojawiające się klęski żywiołowe, czy też choroby roślin i zwierząt powodują, że każdego roku co najmniej 20% rolników traci ponad 30% swoich dochodów. Jednocześnie presja na zasoby naturalne (woda, gleba, czyste powietrze) jest nadal wyraźna i wynika częściowo z pewnych form działalności rolniczej. Stąd też, aby sprostać tym wyzwaniom konieczna jest silna, wspólnotowa polityka rolna, która powinna zostać utrzymana w obecnym dwufilarowym kształcie.

Znaczenie WPR

Ponad pół wieku istnienia Wspólnej Polityki Rolnej to historia sukcesu. Dzisiejsza WPR to nowoczesna polityka wspólnotowa, która podniosła poziom dochodów i życia rolników, która uwzględnia wyzwania związane z bezpieczeństwem żywnościowym i zmianami klimatu oraz dba o walory przyrodnicze i sieć osadniczą obszarów wiejskich. To jednak zarazem pół wieku trudnych negocjacji i sporów o kształt wsparcia wsi i rolnictwa. Reformy Wspólnej Polityki Rolnej zawsze były odpowiedzią na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne.

Także dziś UE dojrzeła do kolejnej zmiany WPR. Projekt jej przyszłego budżetu przedstawiła Komisja Europejska (KE). Nie są to gotowe rozwiązania, lecz punkt wyjścia do dyskusji, która aktualnie się odbywa. Według propozycji KE przyszła WPR powinna uwzględniać, z jednej strony zróżnicowanie modeli rolnictwa i regionalną specyfikę, a z drugiej, różnorodność celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych. Jednakże, aby rolnicy mogli pogodzić tak różnorodne cele i ich mnogość, także w odniesieniu do uzgodnionych celów zrównoważonego rozwoju przyjętych w programie ONZ, niezbędne jest odpowiednie wsparcie ze strony WPR. Tymczasem budżet WPR w cenach bieżących w latach 2014-2020 jest o 11,5%, tj. o ponad 48 mld euro mniejszy w porównaniu do okresu 2007-2013. Co więcej propozycja budżetu na rolnictwo na okres 2021-2027 jest mniejsza o kolejne 15%.

Obecnie trwają prace nad propozycjami legislacyjnymi, które zawierają konkretne rozwiązania przedstawione przez KE. Zapewne wiele z nich wejdzie w życie, dlatego też unijni rolnicy muszą poznać je w najbliższym czasie, aby móc planować dalej przyszłość swoich gospodarstw. Nie ulega wątpliwości, że w obliczu wielu poważnych wyzwań związanych m.in. z globalizacją, potrzebą zachowania konkurencyjności europejskiego rolnictwa, Brexitem i jego następstwami dla budżetu, konieczne będzie dalsze wzmocnienie i utrzymanie wspólnotowej polityki rolnej, która nadal powinna wspierać żywotne i zrównoważone rolnictwo we wszystkich regionach UE.

Jakie gospodarstwo przyszłości?

Dzisiejsze wyzwania w rolnictwie są ściśle powiązane z wyzwaniami współczesności. Przede wszystkim chodzi o zapewnienie dostaw żywności wysokiej jakości oraz godziwego dochodu dla rolnika. Jednocześnie produkcja rolnicza musi być przyjazna dla środowiska, innowacyjna i zaawansowana technologicznie.

Te wszystkie przytoczone cechy gospodarstwa przyszłości przekładają się na wyzwania jakie stoją przed europejskim rolnictwem. Musimy brać pod uwagę fakt, że uczestniczymy w ramach jednolitego, wspólnego rynku. Jednym z ważniejszych wyzwań wynikających z funkcjonowania we wspólnotowej polityce rolnej będzie zachowanie zasad konkurencji na jednolitym rynku.

Rolnictwo europejskie jest bardzo zróżnicowane pod względem warunków klimatycznych, wielkości i typu produkcji oraz poziomu technologicznego. Rolnictwo tzw. nowych krajów członkowskich ciągle jeszcze wymaga modernizacji aby zbliżyć się do poziomu rolnictwa w „starych” krajach członkowskich. W takiej sytuacji trudno jest dobrać instrumenty WPR, które by na jednakowym stopniu wspierały gospodarstwa duże i małe, gospodarujące na glebach żyznych i słabych, na nizinach i w trudnych warunkach górskich.

Zachodzące w Europie procesy koncentracji i podnoszenia skali produkcji rolnej prowadzą do wzrostu wielkości gospodarstw, a przez to do systematycznego zmniejszania się ich liczby. Z jednej strony jest to proces pozytywny, ponieważ rośnie nasza konkurencyjność na rynku światowym, lecz z drugiej – prowadzi to do uprzemysławiania produkcji i odchodzenia od tzw. europejskiego modelu rolnictwa. W rezultacie rolnicy i ich rodziny stanowią mniejszość na obszarach wiejskich, a niektóre tereny wiejskie gwałtownie się wyludniają.

Oczywiście nie można zapominać o funkcjonowaniu małych, drobnych gospodarstw rolnych. Ich wpływ na wielkość produkcji jest stosunkowo niewielki, jednakże duża jest skala kwestii społecznych związanych z ich funkcjonowaniem. Małe gospodarstwa rolnicze pełnią szereg funkcji społecznych, ekonomicznych i środowiskowych, o których nie można zapominać. Małe i drobne gospodarstwa są gospodarstwami rodzinnymi, gdzie wykonywanie prac następuje siłami rodziny. Są one miejscem zatrudnienia, przechowywania nadmiaru siły roboczej. W kontekście trudności ze znalezieniem miejsc pracy na wsi, dają bezpieczeństwo socjalne dla wielu osób niemogących znaleźć zatrudnienia. Mogą również z powodzeniem zapewniać bezpieczeństwo żywnościowe poprzez dostarczanie żywności domownikom na własny użytek i na rynki lokalne. Takie podejście sprzyja promocji lokalnych, regionalnych produktów wysokiej jakości i jest alternatywą dla żywności produkowanej na skalę masową. Ponadto drobne gospodarstwa wykazują się szczególnymi walorami środowiskowymi, dużą różnorodnością biologiczną, tworzą wyjątkowe walory krajobrazowe, są także miejscem propagowania tradycyjnego dziedzictwa i wartości kulturowych.

Rosnący wpływ uwarunkowań zewnętrznych

Mówiąc o gospodarstwach przyszłości musimy wziąć po uwagę to, że zwiększa się liczba klęsk żywiołowych (susze, powodzie, przymrozki wiosenne, pożary), które wymagają odpowiedniej interwencji i wsparcia z budżetu Wspólnotowego, jak i budżetów krajowych (ostatnie muszą być zaakceptowane na szczeblu unijnym). Mamy wreszcie sytuację, kiedy rolnictwo europejskie coraz bardziej zależy od uwarunkowań zewnętrznych (rozwijający się rynek światowy, postępujące procesy globalizacji). Przekłada się to na konieczność konkurowania na rynku światowym z produktami rolno-spożywczymi wytworzonymi przez firmy w innych częściach świata, które produkują na znacznie większą skalę i nie zawsze zachowują odpowiednie standardy produkcyjne i jakościowe. Tymczasem europejski model rolnictwa zapewnia wysokie standardy produkcji, jest przyjazny dla środowiska, ale jednocześnie bardziej kosztowny i dlatego nie zawsze jest w stanie wytrzymać konkurencję na rynkach światowych.

Reasumując, gospodarstwo przyszłości musi uwzględniać dostosowanie do nowych wyzwań, a zreformowana WPR zapewnić utrzymanie żywotnego i zrównoważonego rolnictwa we wszystkich regionach UE.

Poseł do Parlamentu Europejskiego
Przewodniczący Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi